

Hazırlayan:

Prof. Dr. Kerem Alkin

Türkiye İMSAD Ekonomi Danışmanı

ABD Doları'na en büyük zararı Trump'ın verdiği konuşulmakta. Euronun değer kazandığı bir periyotta, küresel piyasalar Cuma günü açıklanacak ABD istihdam verilerini merak ediyor. Veri güçlü gelir ise, FED'in 13-14 Haziran toplantısından faiz artış kararı çıkabileceğine dair beklenti güçlenebilir. Bununla birlikte, euro-dolar paritesinin 1,12-1,08 bandından aşağı doğru gelişi gecikebilir.

- Bu haftanın en kritik konu başlığı, 13-14 Haziran'daki ABD Merkez Bankası (FED) Açık Piyasa Komitesi (FOMC) toplantısından çıkacak kararı etkileyebilecek, ABD'nin mayıs ayı istihdam verileri. Nisan ayı tarım dışı istihdam artışı 200 binin üzerinde geldi ve bu ay için ekonomistlerin beklentisi 180 bini geçmesi yönünde. Mayıs ayında da tarım dışı istihdam artışı yine 200 binin üzerinde gelir ise, 14 Haziran günü yeni bir faiz artışı kararı gelmesi ihtimali güçlenebilir. Kaldı ki, FED yetkililerinin çoğu, bu yıl en az 2 faiz artışı kararı daha alınması gerektiğini ve FED'in bilançosunu küçültmeye yönelik adımların da gecikmemesi gerektiğini ifade etmeye başladılar. Nitekim, toplantı yaklaşırken, FED yetkililerinin açıklamaları da dikkatle takip ediliyor. FED Yönetim Kurulu Üyesi Lael Brainard, iç ve dış ekonomik şartların yeni bir faiz artışını desteklediğini belirterek, ekonomik faaliyetler ve muhtemel gelişimler kapsamlı şekilde değerlendirildiğinde, FED'in yakında tekrar faiz artırmasının uygun olacağına karar vermenin makul olduğunu belirtmiş.
- Brainard, buna karşın ekonominin tam istihdama yakın olmasına karşın artmayan enflasyonu "bilmece" olarak nitelendirirken, eğer enflasyondaki eksiklik ile istihdamdaki ilerleme arasındaki çelişki ısrarla devam ederse, bu politika faizine yönelik beklentilerini yeniden değerlendirmelerine neden olabileceğine de işaret etmiş; ancak böyle bir karar almak için henüz çok erken olduğunu hatırlatmış. Temel gerçek şu; ABD'de enflasyon verisi, FED'in beklediği ölçüde yükseliş göstermiyor. Bu nedenle, FED yetkilileri reel sektördeki hareketlilik ve istihdam verilerinin yanı sıra, ekonomideki bu hareketliliğin enflasyon verilerine de yansımaları umut ediyorlar ki, faiz artış kararları daha net alınabilsin. **Peki, FED ile ilgili tüm bu beklentilere rağmen, nasıl oluyor da, euro-dolar paritesi 1,08-1,04 dolar bandında hareket etmesi beklenirken, 1,12-1,08 dolar bandında? Gerekçesine uluslararası derecelendirme kuruluşu Fitch'in yorumu bir bakıma 'ABD Başkanı Trump'ın bizzat kendisi' anlamında olmuş. Kredi derecelendirme kuruluşu Fitch, 30 Mayıs Salı günü yayınladığı "Küresel Perspektifler" raporunda, doların küresel finans sistemindeki konumuna ve karşılaşılabileceği mevcut tehlikeleri değerlendirmiş.**

- ABD Doları'nın öngörülebilir gelecekte neredeyse kesinlikle dünyanın en önemli rezerv parası olmayı sürdüreceği belirtilen raporda, bununla birlikte henüz hazırda bir alternatif olmamasının doların mevcut pozisyonunun tamamen garanti altında olduğu anlamına gelmediği ifade edilmiş. Dolar dışında hiçbir paranın merkez bankaları dahil olmak üzere para yöneticilerine aynı avantajları sağlamadığı belirtilen raporda, doların kritik bir şekilde ABD hazine tahvili piyasasının dünyanın en büyük ve en likit risksiz varlık piyasası olduğu olgusuyla desteklendiği ifade edildi. Raporda, "ABD para politikası küresel finans krizinin ardından sıradışı şekilde genişlemeci olduğunda doların yerinden edilmesine yönelik çağrılar -tamamen "yok" olmasa da- göreceli olarak seyrekti.
- Bu durum 2013 ortalarında FED varlık alımlarını yavaşlatmaya başlayacağını açıkladığında değişti. Şimdi ise FED, Aralık 2015'te başlayan faiz artırımlarına devam etmenin yanında, aynı zamanda bilanço daraltma sürecinin temposunu ve şiddetini de değerlendirmeye hazırlanıyor." denilmiş. Fitch, doların küresel finans sistemindeki yerini anlamlı ölçüde kaybetmesinin büyük bir ihtimalle alternatif arayışından kaynaklanmayacağı, bunun yerine ABD kaynaklı olabileceği belirtildi. Raporda, dolar cinsinden varlıkları gözden geçiren yatırımcıların para politikası kararlarına siyasi müdahale riskini değerlendirmeleri ve FED'in sorumluluklarının kongrenin dolaylı fonlama ve altyapı yatırımları gibi öncülüklerine göre genişletilmesi risklerini değerlendirmeleri gerektiği belirtildi.
- Herkesin merak ettiği bir diğer konu, küresel petrol fiyatlarının seyri. Uluslararası finans kurumlarının raporları, 2018 sonuna kadar petrol fiyatlarında 40-50 dolar bandını ciddi manada aşacak bir fiyat hareketinin beklenmediğine işaret ediyor. Bu arada, Rusya Enerji Bakanı Aleksandr Novak ile Suudi Arabistan Enerji Bakanı Halid el-Falih'in Moskova'da bir araya geldi. Rusya Enerji Bakanlığında yapılan açıklamada, Novak ile el-Falih'in iki ülke arasında enerji alanında yürütülen iş birliğini görüştüğü belirtildi. Görüşmede enerji alanındaki teknolojik iş birliği konularının ön plana çıktığı ifade edilen açıklamada, Rus şirketlerinin Suudi Arabistan'daki petrol sahalarına ilgisinin giderek arttığı kaydedildi. **Bununla birlikte, geçen hafta petrol ihraç eden ülkeler teşkilatı OPEC ve Rusya gibi OPEC üyesi olmayan üreticiler, üretim kısıma kararını 9 ay daha uzatma kararı almalarına rağmen, petrol fiyatlarının yine de yükselmemiş olmasını değerlendirdikleri de akla gelmiyor değil. Petrol fiyatlarının düşük seyretmesi ise, Türkiye'nin cari açığına olumlu etkisi itibariyle bizi ilgilendiriyor.**
- Bu arada, FED Alman Deutsche Bank'ı para aklamayla mücadele alanındaki eksiklikleri nedeniyle 41 milyon dolar para cezasına çarptırdı. Fed, cezanın Deutsche Bank'ın 2011-2015 yılları arasında gerçekleştirdiği milyarlarca dolarlık şüpheli işlemi gerekli incelemelere tabi tutmadığı için verildiğini bildirdi. ABD'li e-ticaret devi Amazon'un hisse başına değeri tarihte ilk defa bin doların üzerine çıkarak rekor kırdı. New York borsasında işlem gören Amazon'un hisseleri cuma gününü 995,78 dolardan kapamasının ardından, bugün yüzde 0,5 artarak 1.001,20 dolara kadar yükseldi. Böylece,

şirketin hisseleri tarihte ilk defa bin doların üzerine çıkararak rekor kırarken, firmanın piyasa değeri de yaklaşık 479 milyar dolara ulaştı.

- Avrupa Birliği (AB) Komisyonu, 2018 yılı bütçe taslağında, gelirleri 161 milyar avro, harcamaları ise 145 milyar avro olarak belirledi. AB Komisyonu, 2018 yılı bütçe taslağını açıkladı. Buna göre, AB'nin 2018 yılı bütçesinde gelirler 161 milyar avro, harcamalar ise 145 milyar avro düzeyinde gerçekleşecek. AB, bütçeden sığınmacı krizine ve güvenliğe yönelik 4,1 milyar avroluk bir kaynak taahhüdünde bulunacak. Bu kaynak, sığınmacı krizinden en fazla etkilenen AB üyesi ülkelerde kullanılacak. Euro Bölgesinde Ekonomik Güven Endeksi (ESI), bu ay 109,2 puana geriledi. Avrupa Komisyonunun mayıs ayı "İş ve Tüketici Anketi"nin sonuçlarına göre, Euro Bölgesinde Ekonomik Güven Endeksi, nisan ayında 109,7 puan iken mayıs ayında 109,2'ye indi. Bu dönemde 0,5 puan azalan endeks,110 puan olan piyasa beklentisinin de altında gerçekleşti. Almanya Federal İstatistik Ofisi (Destatis) öncü verilerine göre ise, Almanya'da nisan ayında yüzde 2 olan yıllık enflasyon mayısta yüzde 1,5 olarak ölçüldü. Böylece yıllık enflasyon mayısta yavaşlama kaydetti. **ABD ve AB'de enflasyon verilerinin yumuşama göstermesi, küresel piyasaların para politikasının sertleşmesi yönündeki beklentilerini kırılğan hale getiriyor. Bununla birlikte, 2017 sonu, 2018 başı gibi, Avrupa Merkez Bankası'nın da parasal genişlemeyi tamamlaması beklenmekte.**
- ABD'de kişisel harcamalar nisanda yüzde 0,4 artarak yılın en güçlü performansını kaydetti. Kişisel gelirler de nisanda yüzde 0,4 artarak beklentiyi karşıladı. Ayrıca, daha önce sabit kaldığı açıklanan mart ayı kişisel harcamalarındaki değişim yüzde 0,3 artışa revize edildi. ABD Merkez Bankası Fed'in tercih ettiği enflasyon göstergesi çekirdek PCE fiyat endeksi de aylık bazda yüzde 0,2 artarak beklentinin hafif üzerine çıkarken, yıllık bazda yüzde 1,5'e geriledi. Yine, ABD'de Conference Board Tüketici Güven Endeksi mayısta 117,9'a gerileyerek beklentinin altında kaldı. Amerikalı tüketicilerin eğilimlerini ölçen Conference Board'un raporuna göre, Tüketici Güven Endeksi mayısta önceki aya kıyasla 1,5 puan azalarak 117,9 oldu. Böylece düşüşünü ikinci aya taşıyan endekse ilişkin beklenti 119,8 seviyesindeydi.
- Ekonomi bilimi bir kaç temel denge üzerine oturur. Bu dengelerden ilki arz-talep dengesidir. Bir diğeri yatırım-tasarruf dengesi. Ülkenin kendi toplam öz kaynakları ile toplam harcamaları arasındaki dengeyi ise 'milli denge' olarak kabul ederiz. Toplam öz kaynağın bir bacağı iç öz kaynaktır; ki GSYH'dır, milli gelirdir. Dış öz kaynak ise 'Cari İşlemler Dengesi'dir, döviz dengesidir. Türkiye, Cumhuriyet tarihi boyunca ender cari işlemler fazlası vermiştir. Türkiye'nin müzmin sorunu, cari işlemler açığı, yani dış öz kaynağı olmamasıdır. Bu nedenle, ülke ekonomisi için gerekli olan toplam tüketim harcamaları ile toplam yatırım harcamalarını Türkiye sadece iç öz kaynağı, yani GSYH'sı, milli geliri ile karşılamak zorundadır.

- Cari açığın sebep olduğu öz kaynak açığını da, GSYH, milli gelir ile karşılamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin cari açığını kapatmayı başarması, Türkiye Ekonomisi'nin yarınlara yönelik en kritik başarılarından birisini ifade etmektedir. Ekonomi biliminin fiyat rekabeti üzerine zihin yorduğuna dair yanlış algı yaygındır. Oysa, ekonomi biliminin esas yoğunlaştığı nokta, firmalar ve ülkeler arasında 'maliyet' rekabetidir. Türkiye'yi küresel rekabette öne çıkaracak, 2023 hedeflerimizi tutturmamızı sağlayacak esas alan, Türkiye Ekonomisi'nin 'maliyet' rekabetinde önümüzdeki 10, 25 veya 50 yıl göstereceği performanstır. İşletmeler ve ülkeler için maliyet 5 temel başlıkta kendisini gösterir; hammadde maliyeti, işgücü maliyeti, enerji maliyeti, finansman maliyeti ve ar-ge/inovasyon maliyeti. Türkiye'nin bu 5 temel maliyet alanında mükemmeli başarması, bu maliyet türlerini en düşük düzeye çekmeyi başarması, birim maliyetleri yüksek verimlilikle düşürmesi, Türkiye Ekonomisi'ni dünyanın en önemli ilk 10 ekonomisi arasına taşıyacak formülü de önümüze getiriyor.
- Türkiye'nin yeni 'üretim' modeli de, yeni 'teşvik' modeli de, yeni 'büyüme' modeli de maliyetleri minimize etmeye odaklı olmak zorunda. Küresel ekonomik gelişmeler ve İran'a karşı tahkim başarısı ile, Enerji Bakanlığı doğalgazda yüzde 10 indirim ve elektrik fiyatlarının sabitlenmesiyle, son 9 ayda enerji maliyetlerine büyük katkı sağladı. Hammadde maliyetlerinde, yerli-milli hammadde hamlesi en öncelikli gereklilikler arasında. Finansman maliyetlerinin ivedilikle düşürülmesi gerekmekte. Umarız, yeni versiyon reform ve adımlar, öncelikle maliyetleri düşürmeye odaklı olur.ki